

Mirjam Dujo Jurjevčič:
Revolucionarno nasilje na južnem
Notranjskem, 1941–1945,
Zbirka Revolucionarno nasilje, 6,
Študijski center za narodno spravo,
Ljubljana 2020, 315 strani

Razkosanje Jugoslavije in ponovno razkosanje slovenskega nacionalnega ozemlja s strani fašističnih in nacionalsocialističnih režimov sta imela za cilj uničenje slovenskega naroda. Ob nevarnosti, da slovenski narod izgine iz zgodovine oziroma da tako kot mnogi narodi pred njim postane samo zgodovinski spomin, sta se v teoriji in praksi na slovenskem oblikovala dva tabora, ki sta si v vsem svojem razmahu stala nasproti predvsem v Ljubljanski pokrajini, ki so jo okupirali Italijani. Tabor okrog Komunistične partije Slovenije ter njene dominance v Protiimperialistični oziroma Osvobodilni fronti je zagovarjal takojšen oborožen boj proti okupatorju ter bil s tem v neposrednem konfliktu s taborom slovenskega meščanskega vodstva, ki je zagovarjal postopno ilegalno organiziranje in čakanje na končni ugodni trenutek. Nasprotja med taboroma pa so postajala vse bolj ideološka oziroma razredna, pa tudi človeška in civilizacijska. Ta nasprotja so se poglobila predvsem

po Dolomitski izjavi pozimi leta 1943, ko je s prevlado KPS v OF postajalo vse bolj jasno, da se v okviru narodnoosvobodilnega gibanja izvaja tudi revolucija. Nasprotna, meščanska stran je v svoji propagandi izrabljala poudarjanje revolucije kot edinega cilja narodnoosvobodilnega gibanja ter da je boj proti okupatorju le sredstvo za doseg tega cilja, zato je bila reakcija vodilnih meščanskih sil na tako perspektivo samo obramba pred komunizmom. Prevladala sta občutek ogroženosti ter odločenost, da je treba partizansko gibanje oslabiti, nevtralizirati oziroma uničiti. Okupator pa je v skladu z geslom »deli in vladaj« ta politična ali organizacijska nesoglasja v silah odpora s spretnim obveščevalnim, diplomatskim in propagandnim delovanjem ter s pomočjo denarja in drugih uslug poskušal poglobiti tako, da je v odporniškem gibanju prišlo do razcepa in nato tudi do oboroženega spopada, državljanske vojne. Nee-notno in med seboj bojujoče se odporniško gibanje pa postane tako za okupatorja popolnoma nenevarno.

Pričujoča znanstvena monografija nam predoči tisti del državljanske vojne, v katerem je komunistična partija z nasiljem, pod geslom, pretvezo boja proti okupatorju, s pomočjo svojih vojaških enot že med vojno začela utrjevati pot do absolutne oblasti in na tej poti izvajala eliminacijo prevsem svojih političnih in idejnih nasprotnikov. In to ne le tistih, ki so odkrito, s pripadnostjo nasprotnim vojaškim formacijam nasprotovali partizanskemu gibanju, vaških stražarjev in domobrancev, ampak se je nasilje stopnjevalo tudi zoper civilno prebivalstvo, ljudi, ki se niso želeli opredeljevati ne za eno ne za drugo stran, pa tudi do pripadnikov partizanskega gibanja, ki niso slepo sledili diktatu partije in proti partizanskim dezerterm. Pojem revolucionarno nasilje je v monografiji opredeljen kot nasilje, ki so ga med drugo svetovno vojno izvajale vojaške oziroma oborožene skupine in enote pod odločujočim vplivom komunistične partije iz politično-ideoloških razlogov. A revo-

lucionarno nasilje je bilo tudi sredstvo za poravnavo osebnih in medsosedskih konfliktov ter zamer. Revolucionarno nasilje, kar so bile zraven likvidacij nasprotnikov tudi druge oblike nasilja, npr. rekvizicije, zaplembe premoženja in izgon prebivalstva, so na obravnavanem področju izvajale zlasti posamezne partizanske enote, nekaj pa tudi Varnostnoobveščevalna služba, kasneje Vojska državne varnosti in Organizacija za zaščito naroda. Monografija temelji na obravnavi in primerjalni analizi arhivskih dokumentov ter pričevanj posameznikov, tudi dokumentov VOS, VDV in OZNE, v katerih so za likvidacijo oseb, povzročenih z njihove strani, dosledno uporabljal izraz »justifikacija«, kar pa je, kot ugotovi avtorica, v pravnoterminološkem smislu zavajanje, saj odločitev za likvidacijo posameznika s strani nekega represivno-izvršilnega organa ne more biti enakovredna smrtni obsodbi in njeni izvršitvi, ki jo izreče, odloči sodišče. Zatorej je bilo revolucionarno nasilje zločin. Zločin nad posameznikom, skupnostjo, v kateri je živel, ter nad celotnim narodom.

Monografija je že šesta v zbirki *Revolucionarno nasilje in le-to obravnava* na območju južne Notranjske, to je območju nekdanjih šestih občin Begunje pri Cerknici, Bloke, Cerknica, Rakek, Stari trg in Sv. Vid, njihove meje pa so identične mejam oziroma območju današnjih treh občin Bloke, Cerknica in Loška dolina. Avtorica nam v njej zelo podrobno prikaže politične, vojaške in gospodarske razmere na obravnavanem območju ter se osredotoči predvsem na vzroke in posledice odločitev posameznih prebivalcev, ki so bile zanje in za njihove bližnje usodne. Od odločitev za vstop v vojaško formacijo ene ali druge strani, katere pripadniki so bili nato udeleženi v vojaških spopadih, ki so za obdobje vojne, državljanske vojne, del vsakodnevnega vojaškega delovanja, do revolucionarnega obračuna z zajetimi vojaškimi nasprotniki. Do skrajnosti, z revolucionarnim nasiljem nad civilnim prebivalstvom, tudi

tistim, ki so partizansko gibanje, kot osvobodilno, podpirali, ne pa tudi njegove protinarodne, revolucionarne diktature. Avtorica ob zaključku natančno popiše vseh 353 posameznikov, žrtev revolucionarnega nasilja na območju južne Notranjske, ki pa se s koncem vojne ni končalo, ampak le še stopnjevalo in po vojni naraslo na skupno število 671, po večini med njimi je šlo za vrnjene domobrance in tudi za nekaj vrnjenih civilistov.

Zatorej lahko sklenemo, da so v monografiji avtorice Mirjam Dujko Jurjevčič z naslovom *Revolucionarno nasilje na južnem Notranjskem, 1941–1945*, žrtve revolucionarnega nasilja dobile svoja imena, saj v središče zgodovinske obravnave postavi posameznika in resnico.

dr. Tomaž Kladnik